

pieczęcie

KONRAD I MAZOWIECKI (1187/1188-1247)

Pieczęć Konrada I, księcia mazowieckiego, kujawskiego, sieradzkiego, łęczyckiego, krakowskiego. Odcisk w naturalnym wosku na sznurze, średnica 66 mm. W polu pieczęci książę na koniu galopującym w prawo. Książę w zbroi, w stożkowym hełmie na głowie z nosalem, w prawej ręce trzyma proporzec na włóczni, a w lewej podłużną tarczę, zwężającą się ku dołowi, przy boku miecz. Ostrze włóczni wkomponowane w legendę.

Legenda: [+S(igillum) CONRADI] DVCIS CRACOVIE MAZOVIE.

Archiwum Główne Akt Dawnych, Zbiór dokumentów pergaminowych, nr 6420.

Publikacje: F. A. Vossberg, *Siegel des mittelalters von Polen, Lithauen, Schlesien, Pommern und Preussen*, Berlin 1854, s. 24, tab. 16; K. Stronczyński, *Pomniki książęce Piastów, lenników dawnej Polski*, Piotrków 1888, s. 39; F. Piekosiński, *Pieczęcie polskie wieków średnich*, cz. I: *Doba piastowska*, Kraków 1899, nr 87; S. K. Kuczyński, *Pieczęcie książąt mazowieckich*, Wrocław 1978, nr 7; J. Grabowski, *Książę Konrad I, dziedzic Mazowsza i Kujaw, zwraca Michałowi, biskupowi kujawskiemu, wieś Chełmce oraz dokonuje zamiany dóbr [1232-1233]*, w: *Dziedzictwo Piastów mazowieckich. Wystawa w Zamku Królewskim w Warszawie - Muzeum 28 października - 4 grudnia 2016*, Warszawa 2016, s. 50.

BOLESŁAW WSTYDLIWY (1226–1279)

Pieczęć Bolesława Wstydliwego, księcia krakowskiego i sandomierskiego. Archiwum Główne Akt Dawnych, Zbiór dokumentów pergaminowych, nr 4976. Odcisk w naturalnym wosku na sznurze, średnica 65 mm. W polu pieczęci książę stojący frontalnie, ubrany w zbroję kolczą, na którą narzucona tunika bez rękawów przewiązana w pasie, przy jego lewym boku wisi miecz. Książę ma na głowie hełm stożkowy z nosalem, w prawej ręce trzyma włócznię, a w lewej tarczę z Orłem. Szczyt hełmu, grot włóczni i spiczaste buty księcia wkomponowane w napis otokowy. Legenda: S(igillum) BOLESLAI DEI GRA(cia) DVCIS CRACOVIE ET SA(n)DOMIRIE.

Publikacje: F. A. Vossberg, *Siegel des mittelalters von Polen, Lithauen, Schlesien, Pommern und Preussen*, s. 4, tab. 3; K. Stronczyński, *Pobieżny przegląd pieczęci Piastów polskich*, Warszawa 1881, s. 33; F. Piekosiński, *Pieczęcie polskie wieków średnich*, cz. I: *Doba piastowska*, s. 101-102, nr 137; Z. Piech, *Ikonaografia pieczęci Piastów*, Kraków 1993, nr 6, s. 203, fot. 5.

LESZEK CZARNY (1240/1243-1288)

Pieczęć Leszka Czarnego, księcia krakowskiego, sandomierskiego i sieradzkiego. Archiwum Główne Akt Dawnych, Zbiór dokumentów pergaminowych, nr 6464. Odcisk w naturalnym wosku na sznurze, średnica 72 mm. W polu pieczęci książę klęczący przed ołtarzem i przed św. Stanisławem, odprawiającym mszę i unoszącym kielich. Książę odziany w tunikę bez rękawów nałożoną na zbroję kolczą, na głowie ma czepiec kolczy przykryty walcowatym hełmem. Na ołtarzu nakrytym obrusem stoi świeca, za księciem proporzec, zatknięty w ziemię z godłem kujawskim połuorała i lwa.

Legenda: S(igillum) LESTCONIS DEI GRA(cia) DVCIS CRACOVIE(nsis) SANDOMIRIE(nsis et) SIRADIE(nsis).

Publikacje: F.A. Vossberg, *Siegel des mittelalters von Polen, Lithauen, Schlesien, Pommern und Preussen*, s. 5, tab. 4; K. Stronczyński, *Pobieżny przegląd pieczęci Piastów polskich*, s. 35; F. Piekosiński, *Pieczęcie polskie wieków średnich*, cz. I: *Doba piastowska*, s. 124-125, nr 182; Z. Mazur, *Studia nad kancelarią księcia Leszka Czarnego*, Wrocław 1975, rycina nr 3 (między stronami 176-177); Z. Piech, *Ikografia pieczęci Piastów*, nr 30, s. 216, fot. 28; tenże, *Pieczęć Leszka Czarnego z przedstawieniem św. Stanisława. Próba interpretacji*, „*Analecta Cracoviensis*”, 1983/15, s. 331-343; M. Hlebionek, *Pieczęcie Piastów kujawskich*, Inowrocław 2011, s. 19.

MŚCIWOJ II (ok. 1220-1294)

Pieczęć Mściwoja II, księcia pomorskiego. Archiwum Główne Akt Dawnych, Zbiór dokumentów pergaminowych, nr 6457. Odcisk w naturalnym wosku na sznurze, średnica 68 mm. W polu pieczęci, w bramie złożonej z dwóch kolumn, postać księcia stojącego frontalnie, w zbroi okrytej tuniką, z hełmem garnczkowym na głowie, w prawej ręce trzyma włócznię, w lewej trójkątną tarczę z Orłem. Legenda: + S(igillum) D(omi)NI MISCVGII DVCIS POMORANIE.

Publikacje: F. A. Vossber, *Münzen und Siegel der preussischen Städte Danzige, Elbing, Thorn*, Berlin 1841, tab. I; T. Pyl, *Die Entwicklung des Pommerschen Wappens...*, Greifswald 1894, tabl. IV, nr 21; M. Gumowski, *Pieczęcie książąt pomorskich*, „Zapiski Towarzystwa Naukowego w Toruniu”, 1950/XVI(148), s. 66, tab. XXI; M. Hlebionek, *Katalog pieczęci przy dokumentach samoistnych w zasobie Archiwum Państwowego w Bydgoszczy*, Warszawa 2012, nr 56; *Album rysunków Kajetana Wincentego Kielisińskiego ze zbiorów Biblioteki Kórnickiej Polskiej Akademii Nauk*, s. 70.

BOLESŁAW II (1260/61-1313)

Pieczęć księcia mazowieckiego i elekta krakowskiego ze sceną dewocyjną. Przerys pieczęci zachowanej przy dokumencie Bolesława II w Archiwum Archidiecezjalnym w Poznaniu, nr DK 38. W polu pieczęci Madonna siedząca, z nimbem wokół głowy, w długiej szacie, z ręką w geście błogosławieństwa. Przed Madonną klęczy rycerz w zbroi, z mieczem przy boku, wsparty na tarczy i zdejmuje prawą ręką hełm. Za rycerzem widoczna głowa konia. Na wysokości nimbu Madonny krzyż równoramienny, pod nim litera M. Legenda: S(igillum) BOLESLA [I DEI GRA(cia) DVCI]S MAZOVIE.

Publikacje: F. A. Vossberg, *Siegel des mittelalters von Polen, Lithauen, Schlesien, Pommern und Preussen*, s. 25, tab. 16; K. Stronczyński, *Pomniki książęce Piastów, lenników dawnej Polski*, s. 90; S. K. Kuczyński, *Pieczęcie książąt mazowieckich*, nr 16, 16a; Z. Piech, *Ikonoграфия pieczęci Piastów*, fot. 95; J. Grabowski, *Poczet książąt i książnych mazowieckich*, Kraków 2019, s. 55.

HENRYK IV PRAWY (1257/1258–1290)

Pieczęć pieszna Henryka IV Prawego, księcia wrocławskiego. Archiwum Państwowe we Wrocławiu. Dokumenty miasta Wrocławia, nr 64. Odcisk w naturalnym wosku, średnica 82 mm. W polu pieczęci książę stojący frontalnie w otoczeniu motywów architektonicznych z odkrytą głową, ubrany w zbroję kolczą, na którą nałożona jest tunika; w prawej ręce trzyma miecz, skierowany sztychem w górę, a w lewej tarczę z wizerunkiem Orła z przepaską na piersi. Książę stoi pod architektonicznym trójłukiem wspartym na dwóch kolumnach i przykrytym dwuspadowym dachem zwieńczonym małą wieżyczką z krzyżem. Podnóżek ozdobiony czterema oknami i trójłucznią arkadą z motywem roślinnym.

Legenda: SIGIL(lum) hENRICI QUARTI DEI GRA(cia) DVCIS SLESIE ET DOMINI WRATIZLAVIE.

Publikacje: K. Stronczyński, *Pomniki książęce Piastów lenników dawnej Polski*, s. 210; M. Gumowski, *Pieczęcie śląskie do końca XIV wieku*, w: *Historia Śląska od najdawniejszych czasów do roku 1400*, red. W. Semkowicz, Kraków 1936, t. 3, s. 425, tab. 90, nr 16; Z. Wawrzonkowa, *Uzbrojenie i ubiór rycerski Piastów śląskich od XII do XIV wieku*, Łódź 1976, s. 80, nr 13; W. Fabiański, *Dawne pieczęcie na Dolnym Śląsku*, s. 13–15, fot. 8; W. Irgang, *Das Urkunden- und Kanzleiwesen Herzog Heinrich IV. von Schlesien (1250–1290)*, „Zeitschrift für Ostforschung”, 1987/36, s. 44; Z. Piech, *Ikonoграфия pieczęci Piastów*, nr 46, s. 224–225.

JAKUB ŚWINKA (-1314)

Pieczęć arcybiskupa gnieźnieńskiego Jakuba Świnki. Archiwum Państwowe w Bydgoszczy, sygn. 6-437-17. Odcisk w naturalnym wosku, ostroowalny, średnica: 72 x 49 mm. W polu pieczęci, w gotyckiej pięćiołukowej niszy arcybiskup siedzący frontalnie na tronie, w szatach pontyfikalnych, w infule, z prawą ręką wzniesioną do błogosławieństwa, w lewej trzymający pastorał zwrócony krzywąsnią do wewnątrz. Poręcze tronu stylizowane na psie głowy, siedzisko pokrywa wzorzysta tkanina. W tle widoczny zaplecek, ozdobiony kółkami. Nad wnęką znajduje się wyobrażenie gotyckiej budowli, o podwyższonej jednej nawie, zwieńczonej krzyżykiem. Szczyty nawy poprzecznej zwieńczone połówkami lili; u stóp arcybiskupa widnieje pies zwrócony w prawo, poniżej drugi, mniejszy, jako symbol kaznodziei. W pole legendy wkomponowano stopy arcybiskupa.

Legenda: + S(igillum) IACOBI DEI GRA(cia): S(an)C(t)E GNEZN(ensis): ECLE(sie) ARCHIEPI(scopi).

Publikacje: F. Piekosiński, *Pieczęcie polskie wieków średnich*, cz. I: *Doba piastowska*, s. 136, nr 204; J. Pakulski, *O najstarszych, przedherbowych pieczęciach arcybiskupów gnieźnieńskich*, w: *Homines et societas. Czasy Piastów i Jagiellonów*, Poznań 1997, s. 439; M. Hlebionek, *Katalog pieczęci przy dokumentach samoistnych w zasobie Archiwum Państwowego w Bydgoszczy*, nr 145, s. 287.

PRZEMYSŁ II (1257-1296)

Pieczęć majestatowa, dwustronna króla Przemysła II. Muzeum Narodowe w Warszawie, odlew metalowy, nr inw.: NPO 10577 MNW (awers); 1NPO 10577 MNW (rewers) średnica 90 mm. Awers: W polu pieczęci władca na tronie w pozycji siedzącej, okryty w szatę z szerokimi rękawami oraz płaszcz narzucony na ramiona. W prawej ręce trzyma berło, w lewej jabłko zwieńczone krzyżem. Głowa króla, z długimi bujnymi włosami, ozdobiona koroną. Tron w formie skrzyni z podnóżkiem, zdobiony w części przedniej fryzem arkadowym. Na prawym brzegu tronu leży hełm z klejnotem. Król siedzi nie bezpośrednio na tronie, lecz na poduszce.

Legenda: + S[igillum] PREMISLII DEI GRACIA REGIS POLONORVM ET DVCIS POMORA[nie]. Rewers: (s. 24) W polu pieczęci ozdobionym wicią roślinną tarcza, na której ukoronowany Orzeł z głową, skierowaną w prawo. Pole tarczy herbowej zdoi ornament z pierścieni.

Legenda: + REDDIDIT IPSE P[otens v]ICTRICIA SIGNA POLONIS.

Publikacje: T. Żebrawski, *O pieczęciach dawnej Polski i Litwy*, Kraków 1865, s. 30-31, tabl. 6, nr 19, 20; K. Stronczyński, *Pobieżny przegląd pieczęci Piastów polskich*, s. 23; S. Krzyżanowski, *Kancelaria Przemysła II. Studium z dyplomatyki wieków średnich*, s. 155-156; F. Piekosiński, *Pieczęcie polskie wieków średnich*, cz. I: *Doba piastowska*, s. 144-145, nr 216-217; M. Gumowski, *Pieczęcie królów polskich*, Warszawa 1920, s. 5; *Sfragistyka*, oprac. M. Gumowski, M. Haisig, S. Mikucki, Warszawa 1960, tab. XXVI, nr 65-66; H. Andrulewicz, *Geneza Orła Białego jako herbu Królestwa Polskiego w roku 1295*, „*Studia Źródłoznawcze*”, 1968/13, s. 1-25; Z. Piech, *Ikonoграфия pieczęci Piastów*, s. 251-152, nr 99; W. Drelicharz, *Królewska pieczęć Przemysła II i jej historiograficzne inspiracje*, w: *Pieczęcie herbowe, herby na pieczęciach. II Krakowskie kolokwium heraldyczne*, Warszawa 2011, s. 47, 49-50, 52-53, 56, 58, 60-61.

PRZEMYSŁ II (1257-1296)

Pieczęć Przemysła II, księcia wielkopolskiego. Archiwum Główne Akt Dawnych, Zbiór dokumentów pergaminowych, nr 6465. Odcisk w naturalnym wosku na sznurze, średnica 58 mm. W polu pieczęci, tarcza trójkątna z lwem wspiętym w prawą stronę i pyskiem zwróconym w stronę patrzącego, ogon zawinięty do góry. Legenda: + S(igillum) PREMIZLONIS DEI GRA(cia) DVCIS POLONIE.

Publikacje: S. Krzyżanowski, *Kancelaria Przemysła II. Studium z dyplomatyki wieków średnich*, s. 34; F. Piekosiński *Pieczęcie polskie wieków średnich*, cz. I: *Doba piastowska*, nr 171, s. 119; Z. Piech, *Pieczęcie Przemysła II*, w: *Przemysł II. Odnowienie Królestwa Polskiego*, red. J. Krzyżaniakowa, Poznań 1997; M. Hlebionek, *Katalog pieczęci przy dokumentach samoistnych w zasobie Archiwum Państwowego w Bydgoszczy*, nr 57; *Album rysunków Kajetana Wincentego Kielisińskiego ze zbiorów Biblioteki Kórnickiej Polskiej Akademii Nauk*, s. 73.

WACŁAW II (1271-1305)

Pieczęć majestatowa Wacława II, króla czeskiego i polskiego. Vyšší Brod, Cisterciacké opatství, sg. 108/II. Odcisk w naturalnym wosku na sznurze, średnica 117 mm. W polu pieczęci władca siedzący na tronie, odziany w powłóczyste szaty i płaszcz narzucony na ramiona, z koroną otwartą o trzech fleuronach na głowie. W prawej ręce trzyma zwieńczone lilią berło, wsparte na ramieniu, a w lewej – jabłko królewskie zwieńczone krzyżem. Z prawej strony tronu gotycka tarcza herbowa, w której polu wspięty lew o dwu ogonach splecionych [herb Czech], po jego lewej stronie gotycka tarcza herbowa, w której polu ukoronowany Orzeł [herb Polski]. Legenda: WENCEZLAVS • SECVNDVS • DEI • GRACIA • BOEMIE • ET • POLONIE • REX.

Publikacje: J. Čarek, *O pečetech českých knížat a králů z rodu Přemyslova*, „Sborník příspěvků k dějinám hlavního města Prahy”, 1938/8, s. 18-19; K. Charvatova, *Vaclav II. Kral český a polský*, Vysehrad 2007, s. 179 i nr 2 (między stronami 192-193); K. Maráz, *Pečetí českých králů a královen od Přemysla Otakara II. k Janovi Lucemburskému*, w: *Královský snátek. Eliška Přemyslovna a Jan Lucemburský - 1310*, Praha 2010, s. 209; *Codex diplomaticus et epistolaris Regni Bohemiae*, t. 6/7, wyd. K. Maráz, Brno 2013, s. 17, nr 5.

WŁADYSŁAW ŁOKIETEK

Pieczęć Władysława Łokietka, księcia Królestwa Polskiego, pana Pomorza, Kujaw, Łęczycy i Sieradza. Odcisk w naturalnym wosku na sznurze; średnica 67 mm. W polu pieczęci godło kujawskie po turowi i lew bez ogona wspięty na tylnych łapach w lewo. Głowy zwieńczone wspólną koroną otwartą. Wyobrażenie oddzielono od legendy podwójną linią: ciągłą i z kropek.

Legenda: S(igillum) WLADISLAI DEI GRA(cia) DVCIS CVIAVIE ET SIRADIE.

Publikacje: T. Żebrawski, *O pieczęciach dawnej Polski i Litwy*, s. 33; K. Stronczyński, *Pomniki książęce Piastów, lenników dawnej Polski*, s. 65; F. Piekosiński, *Pieczęcie polskie wieków średnich*, cz. I, Doba piastowska, s. 143–144, nr 215; S. Kętrzyński, *Uwagi o pieczęciach Władysława Łokietka i Kazimierza Wielkiego*, „Przegląd Historyczny”, 1929/28, s. 3 i n.; M. Bielińska, *Kancelaria Władysława Łokietka w latach 1296–1299*, „Studia Źródłoznawcze” 1961/6, s. 58; H. Andrulowicz, *Geneza Orła Białego jako herbu Królestwa Polskiego w roku 1295*, „Studia Źródłoznawcze”, 1968/13, tab. VII, ryc. 16, tab. IX, ryc. 17; Z. Piech, *Uwagi o genezie i symbolice herbu książąt kujawskich*, „Studia Historyczne”, 1987/30, s. 178; W. Fabiański, *Odlewy metalowe pieczęci w zbiorze sfragistycznym Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Katalog*, Wrocław 1999, s. 34, nr 56, tab. XXIV, nr 56; M. Hlebionek, *Pieczęcie Piastów kujawskich*, nr 9, s. 73.

BENEDYKT XI (1240-1304)

Bulla papieża Benedykta XI. Archiwum Główne Akt Dawnych, Zbiór dokumentów pergaminowych, nr 2340. Bulla ołowiana na sznurze konopnym; średnica 35 mm. Awers: wizerunki świętych Piotra i Pawła. Legenda: S(anctus) PA(alus) S(anctus) PE(trus). Rewers: imię papieża.

Legenda: BENEDICTUS PP XI.

Literatura: A. Witkowska, *Benedykt XI, bł. Nicolao Boccasini*, w: *Encyklopedia katolicka*, Lublin 1995, t. 2; R. Fischer-Wollpert, *Leksykon papieży*, Kraków 1996, s. 107; J. N. D. Kelly, *Encyklopedia papieży*, Warszawa 1997, s. 294-296.

WŁADYSŁAW ŁOKIETEK (1260–1333)

Pieczęć majestatowa króla Władysława Łokietka używana w okresie jego panowania w latach 1320–1333. Muzeum Narodowe w Warszawie, odlew metalowy, nr inw. NPO 10607 MNW, średnica 100 mm. Pieczęć dwustronna. Awers: W polu pieczęci władca na tronie w pozycji siedzącej, okryty w długą szatę sięgającą kostek, z szerokimi, długimi poza łokcie rękawami, na którą ubrany jest płaszcz długi, sięgający poniżej kolan, rozcięty wzdłuż prawego boku. Król w prawej ręce trzyma berło zwieńczone trzema kulkami, w lewej jabłko zwieńczone krzyżem, a na głowie okolonej długimi włosami spoczywa korona. Tron arkadek, flankowany przez dwie woluty. Poniżej stóp królewskich godło kujawskie: połuorła i lwa w koronie. Legenda: + WLADISLAUS DEI GRA(cia) REX POLONIE CRACOUIE SA(n)DOMIR(ie) SIRAD(ie) LANCI(ci)E CUIAVIE. Revers: W polu pieczęci Orzeł w koronie z rozpostartymi skrzydłami, z głową uniesioną lekko w górę, skierowano w prawo. Legenda: S(igillum) WLADISLAI DEI GRA(cia) REG(is) POLONIE CRACOVIE SA(n)DOMIRIE SIRAD(ie) LACIC(ie) CVIA(vie).

Publikacje: T. Żebrawski, *O pieczęciach dawnej Polki i Litwy*, s. 35–36, tab. 12; K. Stronczyński, *Pobieżny przegląd pieczęci Piastów polskich*, s. 24; M. Gumowski, *Pieczęcie królów polskich*, nr 4, s. 7–8; T. Nowak, *Władysław Łokietek, polityk i dowódca*, Warszawa 1978, s. 148; Z. Piech, *Ikografia pieczęci Piastów*, nr 100, s. 252; *Pieczęcie królów i królowych Polski*, Warszawa 2015, s. 2–3.

WŁADYSŁAW ŁOKIETEK (1260-1333)

Pieczęć mniejsza króla Władysława Łokietka. Archiwum Główne Akt Dawnych, Zbiór dokumentów pergaminowych, nr 6481. Odcisk w naturalnym wosku na sznurze, średnica 50 mm. W polu pieczęci Orzeł ukoronowany, zwrócony w prawo. Wewnątrz pola pieczęci obwódka perełkowa.

Legenda: + S(igillum) WLADISLAI DEI GRA(cia) REGIS POLONIE.

Publikacje: T. Żebrawski, *O pieczęciach dawnej Polki i Litwy*, s. 30-35, nr 29; K. Stronczyński, *Pobieżny przegląd pieczęci Piastów polskich*, s. 58; M. Gumowski, *Pieczęcie królów polskich*, nr 5, s. 8; S. Kętrzyński, *Uwagi o pieczęciach Władysława Łokietka i Kazimierza Wielkiego*, s. 34-35; *Orzeł Biały. Godło państwa polskiego*, oprac. M. Woźniakowa, Warszawa 1995, nr 13; *Grunwald 600 lat chwały. Katalog wystawy*, s. 21; M. Hlebionek, *Pieczęcie Piastów kujawskich*, s. 74-75, nr 11; *Pieczęcie królów i królowych Polski*, s. 4.

KAZIMIERZ III WIELKI (1310–1370)

Pieczęć majestatowa króla Kazimierza Wielkiego używana w latach 1333–1370. Archiwum Narodowe w Krakowie, dokument pergaminowy, nr 38. Odcisk w naturalnym wosku na sznurze, średnica 116 mm. Pieczęć dwustronna. Awers: W polu pieczęci król na tronie w pozycji siedzącej, odziany w długą luźną szatę, z szerokimi rękawami sięgającymi poniżej łokci, na którą ubrany jest długi, obszerny płaszcz o lamowanych brzegach, spięty na prawym ramieniu. W prawej ręce król trzyma berło zwieńczone motywem roślinnym, w lewej jabłko zwieńczone krzyżem, a na głowie okolonej długimi, bujnymi włosami ma koronę. Tron w kształcie długiej skrzyni z podnóżkiem, zdobiony jest motywami architektonicznymi: fryz arkadowy, żabki, pinakle. Poniżej stóp królewskich, na tle budowli przypominającej architekturę tronu, godło połuorła i lwa w koronie, ujęte w fragment ostroowalnego obramienia. Za plecami króla dwie postacie (aniołowie) rozpinają obszerną draperię. Pole pieczęci, którego nie pokryto draperią, ozdobione kratką. Legenda: + KAZIMIRUS D(e)I GRA(cia) REX POLONIE C(ra)COVIE SA(n)DOM(irie) SIRAD(ie) LANC(icie) CVYAU(ie) POMORA(n)ie. Rewers: Orzeł w koronie z rozpostartymi skrzydłami, z głową uniesioną lekko w górę i skierowaną w prawo. Legenda: KAZIMIRI D(e)I GRA(cia) REG(is) POLONIE C(ra)COVIE SA(n)DOM(irie) SIRAD(ie) LANC(icie) CVYAV(ie) POMORA(n)IE.

Publikacje: K. Stronczyński, *Pobieżny przegląd pieczęci Piastów polskich*, s. 62; T. Żebrowski, *O pieczęciach dawnej Polski i Litwy*, s. 36–37, tabl. 13–14, nr 32–33; F. Piekosiński, *Pieczęcie polskie wieków średnich*, cz. I: *Doba piastowska*, s. 217–220, nr 377–378; M. Gumowski, *Pieczęcie królów polskich*, s. 9–10, tab. 6–7; S. Kętrzyński, *Uwagi o pieczęciach Władysława Łokietka i Kazimierza Wielkiego*, s. 36–38, 42–68; J. Łojko, *Średniowieczne herby polskie*, Poznań 1985, s. 73; Z. Piech, *Ikonaografia pieczęci Piastów*, nr 101, s. 253; *Pieczęcie królów i królowych*, s. 5.

DIETRICH VON ALTENBURG

Pieczęć wielkiego mistrza Zakonu Krzyżackiego Dietricha von Altenburga (1335–1341), wielkiego marszałka Zakonu (1331–1335), uczestnika bitwy pod Płowcami. Archiwum Państwowe w Gdańsku, Akta Miasta Gdańska, 300, D/371. Odcisk w czarnym wosku na pasku pergaminowym; średnica 48 mm. W polu pieczęci tronująca Maria z Dzieciątkiem Jezus. Maria siedzi na tronie, przypominającym ołtarz, podstawa siedziska zdobiona jest trzema rzędami arkadek, zaplecek wykonany z delikatnej konstrukcji, flankowanej stylizowanymi kwiatami. Dzieciątko Jezus siedzi na lewym ramieniu Marii, opierając stopy na udzie matki. Maria w prawej ręce trzyma berło – kwiat – wznosząc je do góry. Obie postacie mają wokół głów nimby, a Jezus nimb krzyżowy.

Legenda: + S(IGILLUM) MAG(IST)RI GENERAL(IS) S(ANCTE) MARIE THEVT(ONICORUM) IER(OSO)LL(IM)I TAN(IS).

Publikcje: A. F. Vossberg, *Geschichte preussischen Münzen und Siegel von frühesten Zeit bis zum Ende der Herrschaft des Deutschen Ordens*, tab. I/3; B. Schmid, *Die Siegel des Deutschen Ordens in Preussen (I)*, s. 64, tab. 6; R. Kahsnitz, *Siegel als Zeugnisse der Frömmigkeitsgeschichte*, w: *800 Jahre Deutscher Orden. Ausstellung des germanisches Nationalmuseums Nürnberg in Zusammenarbeit mit der Internationalen Historischen Kommission zur Erforschung des Deutschen Ordens*, München 1990, s. 372, tab. VI.3.3; *Kancelaria wielkich mistrzów w Malborku. Katalog wystawy 15 czerwca – 15 sierpnia 2001*, oprac. J. Trupinda, Malbork 2001, s. 24–25; 49; *Sapientia aedificavit sibi domum. Mądrość zbudowała sobie dom...*, Katalog wystawy w Muzeum Zamkowym w Malborku 14 września – 17 listopada 2019, s. 116–117.

LUDWIK ANDEGAWĘSKI (1326-1382)

Pieczęć majestatowa Ludwika Andegaweńskiego, króla węgierskiego i polskiego. Archiwum Główne Akt Dawnych, Zbiór dokumentów pergaminowych, nr 5528. Odcisk w naturalnym wosku (w górnej części uszkodzony) na sznurze, średnica 105 mm. W polu pieczęci król w stroju koronacyjnym, z berłem w lewej, i jabłkiem w prawej ręce, w koronie otwartej o trzech fleuronach na głowie, siedzący na gotyckim tronie skrzyniowym z podnóżkiem. Z obu stron tronu tarcze z godłami dynastii Andegawenów. Legenda (rozieszczona w dwóch wierszach i rozdzielonych linią z kropek): [+ LODOVICVS DEI] GRACIA HVNGARIE DALMACIE CROACIE RAME SERVIE GALICIE LODOMERIE COM[ANIE BULG // ARIEQ(ue) REX PRI]NCEPS SALLERNITANVS ET HONORIS MONTIS SANCTI ANGELI DOMI[NUS].

Publikacje: E. Diehl, *Uzupełnienie do sfragistyki polskiej*, „Wiadomości Numizmatyczno-Archeologiczne”, 1890/4, R. 2, s. 108, 109; M. Gumowski, *Pieczęcie królów polskich*, s. 13; *Sigilla regum reges sigillorum. Regal Portraits on Seals from the Hungarian National Archives*, red. G. Érszegi, Budapest 2002, s. 66, nr 30; J. Grabowski, *Układ Ludwika Andegaweńskiego z Kazimierzem Wielkim, 14 lutego 1369, Buda*, w: *Idee europejskie w tradycji prawno-państwowej Rzeczypospolitej Korony Polskiej i Wielkiego Księstwa Litewskiego*, Warszawa 2004, s. 55; *Pieczęcie królów i królowych Polski*, s. 8-9.

ELŻBIETA ŁOKIETKÓWNA (1305–1380)

Pieczęć królowej Elżbiety Łokietkówny. Archiwum Główne Akt Dawnych, Zbiór dokumentów pergaminowych, nr 4987. Odcisk w czerwonym wosku, w misce z naturalnego wosku na sznurze, średnica 35 mm. W polu pieczęci, pod koroną dwie tarcze umieszczone obok siebie i ujęte w cztery łuki. W tarczy prawej herb Andegawenów, w tarczy lewej Orzeł. Poniżej tarcz godło kujawskie, połuorła i lwa w koronie. Legenda: S(igillum) ELISABETH DEI GRA(cia) REGI(n)E SENIORIS POLONIE.

Publikacje: T. Żebrawski, *O pieczęciach dawnej Polski i Litwy*, tab. 15, nr 39; Z. Piech, rec. z pracy S. K. Kuczyńskiego, *Polskie herby ziemskie*, „Kwartalnik Historyczny”, 1995/102(10); J. Dąbrowski, *Elżbieta Łokietkówna*, Kraków 2007, wyd. 2, s. 122; *Album rysunków Kajetana Wincentego Kielisińskiego*, s. 19, nr Ao 117; *Pieczęcie królów i królowych Polski*, s. 10.

PIECZĘĆ MIASTA KRAKOWA (XIV-XV w.)

Pieczęć miasta Krakowa. Archiwum Główne Akt Dawnych, Zbiór dokumentów pergaminowych, nr 5024. Odcisk w wosku czerwonym, umieszczony w misce z naturalnego wosku na sznurze, średnica 70 mm. W polu pieczęci mur z trzema wieżami i z szeroką bramą pośrodku, w której postać człowieka ze wzniesionymi do góry rękami. Nad środkową wieżą tarcza z Orłem bez korony. Na bocznych wieżach stoją dwie postacie w szatach z nimbami wokół głów. Na lewej wieży św. Wacław, w prawej ręce trzyma chorągiew, lewą rękę wznosi w geście błogostawieństwa. Na prawej wieży św. Stanisław, prawą rękę wznosi w geście błogostawieństwa, w lewej trzyma pastorał. Po bokach postaci, z każdej strony pod sześcioramienną gwiazdą na ukoronowanej tarczy, godło Kujaw połtorzeł i lew pod wspólną koroną. Imiona św. Wojciecha i św. Wacława w polu pieczęci. Legenda: +S(igillum) CONSLVLM ET COMVNITATIS CIVITATIS CRACOVIE // S(anctus) STANISLAU(s) S(anctvs) WENESLA(vs).

Publikacje: M. Friedberg, *Herb miasta Krakowa*, „Rocznik Krakowski”, 1937/XXVII, s. 103; M. Gumowski, *Najstarsze pieczęcie miast polskich XIII i XIV wieku*, Toruń 1960, s. 121, nr 212, tab. XVII; M. Wyrozumska, *Kancelaria miasta Krakowa w średniowieczu*, Kraków 1995, s. 29, 32; Z. Piech, *Skąd wziął się i co oznacza Orzeł w herbie Krakowa?, Ze studiów nad genezą, etapami rozwoju i treściami ideowymi herbu miasta*, w: *Venerabiles, nobiles et honesti. Studia z dziejów społeczeństwa Polski średniowiecznej*. Toruń 1997, s. 370, fot. 1 (między stronami 384–385); *Grunwald 600 lat chwały. Katalog wystawy*, s. 60; *Dokumenty strony polsko-litewskiej pokoju mełneńskiego z 1422 roku*, wyd. P. Nowak, P. Pokora, Poznań 2004, s. 91.